

Socialutskottets betänkande

1981/82: 55

om ny arbetstidslag m. m. (prop. 1981/82: 154)

Propositionen

I proposition 1981/82: 154 om ny arbetstidslag m. m. har regeringen (arbetsmarknadsdepartementet), såvitt nu är i fråga, föreslagit riksdagen att anta i propositionen framlagda förslag till

1. arbetstidslag,
2. lag om ändring i arbetsmiljölagen (1977: 1160),
3. lag om ändring i lagen (1970: 943) om arbetstid m. m. i husligt arbete,
4. lag om ändring i lagen (1978: 410) om rätt till ledighet för vård av barn, m. m.

Lagförslagen redovisas i bilaga till betänkandet.

Ett under mom. 5 i hemställan i propositionen framlagt förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen (1928: 370) har överflyttats till skatteutskottet, som behandlar lagförslaget i början av riksmötet 1982/83.

Motioner

Motioner väckta under den allmänna motionstiden 1982

I motion 1981/82: 293 av Lars Werner m. fl. (vpk) föreslås

1. att riksdagen hemställer hos regeringen om en tidsplan för generell nedtrappning av arbetstiden till sex timmar/dag med bibehållen lönestandard, så att sextimmarsdagen genomförs under 1980-talet,
2. att riksdagen uttalar att arbeten som är så fysiskt tunga eller skadliga för hälsan på annat sätt att de inte kan utföras på heltid skall kompenseras med heltidslön,
3. att riksdagen hos regeringen begär förslag om ändring i arbetstidslagen så att
 - a) 10 § om allmän övertid och extra övertid samt 9 § om övertid för förberedelse- och avslutningsarbete utgår,
 - b) att övertid för nödfallsarbete – vid överhängande fara för skada på liv, hälsa eller egendom – får tillgripas, dock högst 150 timmar per år.

I motion 1981/82: 957 av Lars-Ove Hagberg m. fl. (vpk) föreslås att riksdagen beslutar att hos regeringen begära förslag om begränsning av skiftarbete och arbete på obekväm arbetstid i enlighet med vad som anförs i motionen.

I motion 1981/82: 961 av Olof Palme m. fl. (s) hemställs att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om statligt

utredningsarbete för att belysa effekterna av och förutsättningarna för en allmän arbetstidsförkortning.

Motioner väckta med anledning av propositionen

I motion 1981/82: 2438 av Lars Werner m. fl. (vpk) föreslås

1. att riksdagen hemställer hos regeringen om en tidsplan för generell nedtrappning av arbetstiden till sex timmar/dag med bibehållen lönestandard med målsättningen att sextimmarsdagen genomförs under 1980-talet,
2. att riksdagen beslutar anta följande förslag till ändring i proposition 1981/82: 154 om ny arbetstidslag

a) att 1 § ges följande såsom Motionärernas förslag betecknade lydelse:

Regeringens förslag

Motionärernas förslag

1 §

Denna lag gäller, med de inskränkningar som anges i 2 §, varje verksamhet där arbetstagare utför arbete för en arbetsgivares räkning.

Denna lag gäller, med de inskränkningar som anges i 2 §, varje verksamhet där arbetstagare utför arbete för en arbetsgivares räkning.

Med arbetstid avses all den tid arbetstagare är skyldig ställa sig till arbetsgivarens förfogande. Arbetstiden är en del av arbetsmiljön och grundläggande för denna lag är vad som stipuleras i arbetsmiljölagens 2 kap. 1 och 2 §§ samt 3 kap. 2 § första stycket och 3 §.

Om arbetstiden för minderåriga finns ytterligare bestämmelser i 5 kap. arbetsmiljölagen (1977: 1160).

Om arbetstiden för minderåriga finns ytterligare bestämmelser i 5 kap. arbetsmiljölagen (1977: 1160).

- b) att 2 § första stycket punkterna 1 och 2 utgår,
- c) att 3 § om möjlighet till undantag och avvikelser från lagen utgår,
- d) att 6 § om jourtid utgår,
- e) att 8 § om allmän övertid utgår,
- f) att 9 § om nödfallsövertid ges följande såsom Motionärernas förslag betecknade lydelse:

Regeringens förslag

Motionärernas förslag

9 §

Har en natur- eller olyckshändelse — — — förhållandena kräver (nödfallsövertid).

Om det för arbetsstället finns en lokal arbetstagarorganisation inom vars avtalsområde arbetet faller, får nödfallsövertid tas ut endast under förutsättning att arbetsgivaren snarast underrättar organisationen om övertidsarbetet.

Om det för arbetsstället finns en lokal arbetstagarorganisation inom vars avtalsområde arbetet faller, får nödfallsövertid tas ut endast under förutsättning att arbetsgivaren snarast underrättar organisationen om övertidsarbetet och arbetet får endast fortsättas med organisationens godkännande.

Regeringens förslag

Nödfallsövertid får inte tas ut under längre tid än två dygn från arbetets början utan att tillstånd till arbetet har sökts hos arbetarskyddsstyrelsen.

g) att 13 § om nattvila ges följande såsom Motionärernas förslag betecknade lydelse:

Regeringens förslag

Alla arbetstagare skall ha ledigt för nattvila. I ledigheten skall ingå tiden mellan klockan 24 och klockan 5.

Avvikelse från första stycket får göras, om arbetet med hänsyn till dess art, allmänhetens behov *eller andra särskilda omständigheter* måste fortgå även nattetid eller bedrivs före klockan 5 eller efter klockan 24.

h) att 14 § om veckovila ges följande såsom Motionärernas förslag betecknade lydelse:

Regeringens förslag

Arbetstagarna skall ha minst *trettiosex* timmars sammanhängande ledighet under varje period om sju dagar (veckovila). Till veckovilan räknas inte beredskapstid då arbetstagaren får uppehålla sig utanför arbetsstället men skall stå till arbetsgivarens förfogande för att utföra arbete när behov uppkommer.

Veckovilan skall så långt möjligt förläggas till veckoslut.

Undantag från första — — — förutses av arbetsgivaren.

i) att 19 § punkterna 1, 2, 3 och 4 om dispens och s.k. extra övertid utgår,

3. att riksdagen ger regeringen till känna vad som anförs i motionen angående tolkningen av tidsbegreppet i 12 § förslaget till arbetstidslag.

Motionärernas förslag

Nödfallsövertid får inte tas ut under längre tid än två dygn från arbetets början utan att tillstånd till arbetet har sökts hos arbetarskyddsstyrelsen. *Nödfallsövertid får tas ut högst 150 timmar under ett kalenderår.*

Motionärernas förslag

13 §

Alla arbetstagare skall ha ledigt för nattvila. I ledigheten skall ingå tiden mellan klockan 24 och klockan 5.

Avvikelse från första stycket får göras, om arbetet med hänsyn till dess art *eller* allmänhetens behov måste fortgå även nattetid eller bedrivs före klockan 5 eller efter klockan 24. *Tillstånd för avvikelse från nattvila sökes hos arbetarskyddsstyrelsen. Avvikelse från nattvilar får ej göras utan lokal arbetsorganisations godkännande.*

14 §

Motionärernas förslag

Arbetstagarna skall ha minst *fyr-tioåtta* timmars sammanhängande ledighet under varje period om sju dagar (veckovila). Till veckovilan räknas inte beredskapstid då arbetstagaren får uppehålla sig utanför arbetsstället men skall stå till arbetsgivarens förfogande för att utföra arbete när behov uppkommer.

Veckovilan skall så långt möjligt förläggas till veckoslut.

I motion 1981/82: 2455 av Gösta Bohman m. fl. (m) hemställs

1. att riksdagen beslutar att avslå proposition 1981/82: 154 om ny arbetstidslag.
2. att riksdagen beslutar att som sin mening ge regeringen till känna vad som i motionen anförts om kostnadsökningar för kommuner och landsting.
3. att riksdagen beslutar att hos regeringen anhålla om förnyad utredning av arbetstids- och arbetsmiljölagstiftningen i enlighet med vad som anförts i motionen.

I motion 1981/82: 2456 av Maj-Lis Lööv m. fl. (s) hemställs att riksdagen avslår den i proposition 1981/82: 154 föreslagna höjningen av den övre gränsen för allmän övertid till 200 timmar.

Utskottet

Huvudsakligt innehåll i propositionen, m. m.

I propositionen läggs fram ett förslag till ny arbetstidslag. Förslaget bygger på betänkandet (SOU 1981: 5) Ny arbetstidslag som framlagts av Utredningen av vissa arbetstidsfrågor. Den nya lagen skall ersätta 1970 års allmänna arbetstidslag (1970: 103) och reglerna i 4 kap. arbetsmiljölagen (1977: 1160) om arbetstidens förläggning.

I förslaget ingår, i stort sett oförändrade, gällande bestämmelser om ordinarie arbetstid, jourtid, nattvila, veckovila, raster och pauser. Där- emot föreslås att övertidsreglerna ändras i väsentliga delar. Förslaget innebär i den delen att ledighet från arbetstagarens ordinarie arbetstid eller jourtid vid beräkning av övertid skall likställas med fullgjord ordinarie arbetstid resp. jourtid. De särskilda bestämmelserna om förberedelse- och avslutningsövertid föreslås slopade. Vidare höjs gränsen för allmän övertid från 150 timmar till 200 timmar per kalenderår.

Nya bestämmelser föreslås som begränsar mertiden, dvs. den arbetstid som vid deltidsanställning överstiger arbetstagarens normala arbetstid och jourtid. Vidare föreslås regler som ålägger arbetsgivarna skyldighet att i rimlig tid lämna arbetstagarna besked om arbetstidens förläggning.

Som en ytterligare nyhet införs en möjlighet att träffa lokala kollektivav- tal om avvikelse från reglerna om övertid, mertid och nattvila under högst en månad, räknat från dagen för avtalets ingående.

Förslaget innebär dessutom en omläggning av den ordning som hittills har tillämpats vid myndighetshandläggningen av dispenser m. m. i arbets- tidsärenden. För att en dispensfråga skall kunna tas upp av myndigheten krävs att parterna först har försökt att utnyttja de möjligheter som finns att göra avvikelse från lagen genom kollektivavtal. Det nuvarande förfarandet med anmälan till arbetarskyddsstyrelsen i ärenden om nödfallsövertid ersätts av underrättelser till den lokala fackliga organisationen.

Även sanktionssystemet ändras, och som en nyhet införs vid sidan av

straffbestämmelserna en bestämmelse om sanktionsavgift som påföljd för arbetsgivare som överträder lagreglerna om övertid (övertidsavgift). Ärenden om övertidsavgift prövas av allmän domstol efter ansökan av åklagare.

Följdändringar föreslås i arbetsmiljölagen (1977: 1160) och vissa andra lagar.

Den nya lagstiftningen är avsedd att träda i kraft den 1 januari 1983.

I samband med propositionen behandlar utskottet dels tre motioner som väckts under den allmänna motionstiden 1982, dels tre motioner som väckts med anledning av propositionen.

Frågan om avslag på propositionen, m. m.

I motion 1981/82:2455 av Gösta Bohman m.fl. (m) uttrycks oro för att genomförandet av regeringens förslag kommer att leda till kostnadsökningar både för näringslivet och inom stat och kommun. Motionärerna gör gällande att förslagen att betrakta alla ledighetsformer jämte kompensationsledighet som arbetad tid vid övertidsberäkning, att slopa förberedelse- och avslutningsövertid och att begränsa mertiden innebär förändringar som kan leda till minskning av den till buds stående arbetstiden. I dagens samhällsekonomiska situation hade det bort ankomma på regeringen att i stället överväga åtgärder som skulle kunna leda till ett bättre utnyttjande av arbetstiden, hävdar motionärerna. De anser att det borde vara uppenbart för regeringen vad det redan omfattande ledighetsuttaget har medfört i form av praktiska problem, kostnader och skattebortfall. Vidare menar motionärerna att propositionen innebär förändringar i förhållande till nu gällande ordning som inte bör regleras lagstiftningsvägen utan som hittills bör lösas av berörda parter på arbetsmarknaden i samverkan. Sammanfattningsvis begär motionärerna att riksdagen avslår propositionen (*yrkande 1*). Vissa arbetstidsregler bör dock samordnas i arbetstidslagstiftningen i syfte att nå förenklingar och ökad effektivitet, anförs det i motionen. Motionärerna förordar därför att arbetstids- och arbetsmiljölagstiftningen blir föremål för en förnyad utredning med parlamentarisk medverkan (*yrkande 3*).

Utskottet delar inte motionärernas bedömning av de ekonomiska effekterna av förslaget till ny arbetstidslag. Såsom arbetsmarknadsministern påpekat i propositionen utgår den föreslagna lagen från att arbetsmarknadens parter själva bestämmer den ordinarie arbetstiden, i vad mån deltidarbete skall anordnas, vikariatsfrågor och mycket annat som påverkar arbetstiden. Arbetsmarknadsministern erinrar vidare om att parterna också har möjlighet att själva lösa de övertids- och mertidsproblem eller förlägningsfrågor som kan uppkomma och att i sista hand arbetarskyddsstyrelsen i sin dispensprövning har att väga in de ekonomiska konsekvenserna av alltför långtgående skyddsregler.

Vad gäller begränsningen av mertiden finns det enligt arbetsmarknadsministerns mening gott fog för antagandet att mertidsbegränsningen totalt sett inte kommer att beröra särskilt många arbetstagare (prop. s. 25).

Mot bakgrund av det anförda avstyrker utskottet motion 1981/82: 2455, såvitt nu är i fråga (yrkande 1). Vid sådant förhållande finns heller ingen anledning att tillsätta en sådan utredning som motionärerna begärt. Motionen avstyrks därför även i den delen (yrkande 3).

I *samma motion* anlägger de moderata motionärerna kritiska synpunkter på den samhällsekonomiska analysen i propositionen. Motionärerna gör gällande att de föreslagna lagändringarna leder till nya kostnadsökningar för den kommunala sektorn. Enligt deras bestämda mening bör åtgärder som övervältrar nya kostnader på kommuner och landsting vara uteslutna. I vart fall borde en allsidig belysning av förslagets kostnadskonsekvenser ha redovisats, menar man. Motionärerna anser att riksdagen med anledning av propositionen bör göra ett särskilt uttalande om att lagförslag av här berört slag inte bör framläggas utan ingående samhällsekonomiska kostnadsanalyser. De hemställer att regeringen ges till känna vad som i motionen anförts om kostnadsökningar för kommuner och landsting (yrkande 2).

Utskottet är väl medvetet om den restriktivitet som måste prägla kommunernas budget under de närmaste åren (se bl. a. FiU 1981/82: 21). Som framgått av vad som ovan anförts delar utskottet emellertid inte uppfattningen att ett genomförande av det här aktuella lagförslaget kommer att leda till de kostnadsökningar som motionärerna befarar. Då det gäller motionsyrkandet vill utskottet erinra om att finansutskottet i sitt av riksdagen godkända betänkande FiU 1979/80: 25 (s. 7) uttalat att regeringen bör se till att ingen proposition läggs fram utan att eventuella kommunalekonomiska konsekvenser av de framlagda förslagen är ingående analyserade och utförligt redovisade. Utskottet anser det med hänsyn härtill inte påkallat med något riksdagsuttalande med anledning av motion 1981/82: 2455 i här aktuell del (yrkande 2).

Innehållet i en ny arbetstidslagstiftning. m. m.

I propositionen föreslås att det i arbetsmiljölagen förs in en bestämmelse, 2 kap. 10 §, som hänvisar till arbetstidslagen. Härigenom avses att markera att de allmänna reglerna i arbetsmiljölagen även tar sikte på arbetstidsfrågor (prop. s. 45 och 46). Detta gäller, anfördes av utredningen, framför allt de grundläggande föreskrifterna om arbetsmiljöns beskaffenhet och om arbetsgivarnas skyldigheter.

Utskottet tillstyrker förslaget. Med hänsyn härtill påkallar *motion 1981/82: 2438 av Lars Werner m.fl. (vpk)* inte någon riksdagens åtgärd, såvitt däri föreslås (yrkande 2 *a delvis*) att det i 1 § arbetstidslagen skall tas in en bestämmelse av innehåll att arbetstiden är en del av arbetsmiljön och att grundläggande för denna lag är vad som stipuleras i arbetsmiljölagen om arbetsmiljöns beskaffenhet och arbetsgivarnas skyldigheter (2 kap. 1 och 2 §§ samt 3 kap. 2 § första stycket och 3 §).

Från tillämpningsområdet för den nya arbetstidslagen görs i 2 § första

stycket 1 undantag för s. k. okontrollerbart arbete. Undantaget motsvarar 2 § a) i den gällande arbetstidslagen och – i fråga om bestämmelserna om arbetstidens förläggning och arbetstiden för minderåriga – 1 kap. 3 § andra stycket arbetsmiljölagen. I 2 § första stycket 2 undantas arbetstagare i företagsledande eller i annars särskild förtroendeställning i arbetstidshänseende. Detta motsvarar den gällande lagens undantag i 2 § b). Arbetsmiljölagen innehåller dock inte något direkt motsvarande undantag.

I *motion 1981/82:2438* konstaterar motionärerna att arbetstidslagen inte kommer att gälla vid hemarbete. Arbete i hemmet vid s. k. hemdatorer förekommer redan i Sverige, om än i liten utsträckning, uppger man och hävdar att det därför är nödvändigt att utveckla vad som avses med arbetstid så att också hemarbete täcks in under arbetstidsbegreppet. Mot den bakgrunden föreslår man ett tillägg till 1 § i lagförslaget, vilket lagrum anger att lagen i princip gäller varje verksamhet där arbetstagare utför arbete för en arbetsgivares räkning, kombinerat med en strykning av 2 § första stycket punkt 1. Vidare föreslås att undantaget från arbetstidslagens regler för arbetstagare i företagsledande ställning eller i annan särskild förtroendeställning skall utgå (2 § första stycket 2).

Utskottet har inte funnit några övertygande skäl för att låta den nya lagen reglera även arbete som utförs i arbetstagarens hem eller annars under sådana förhållanden att det inte kan anses vara arbetsgivarens uppgift att vaka över hur arbetet är ordnat. Motsvarande gäller det föreslagna undantaget beträffande arbetstagare i företagsledande ställning eller annars i särskild förtroendeställning. Utskottet tillstyrker därför propositionens förslag av innehåll att den hittills gällande ordningen i princip behålls med den kompletteringen att bestämmelserna beträffande företagsledare m. fl. anpassas till de förhållanden som faktiskt råder även när det gäller arbetstidens förläggning (prop. s. 62 och 63).

Utskottet avstyrker *motion 1981/82:2438* i här aktuella delar (yrkande 2 a delvis och yrkande 2 b).

Bestämmelser om möjligheten att genom kollektivavtal på förbunds nivå göra undantag från lagens tillämpning i dess helhet samt om möjligheten att på samma sätt göra avvikelser från vissa av lagens bestämmelser har förts samman i 3 § första stycket i lagförslaget. Motsvarande bestämmelser finns i den gällande allmänna arbetstidslagen. Bestämmelserna i första stycket gör det också möjligt att helt avtala bort de regler om arbetstidens förläggning som nu har sin plats i 4 kap. arbetsmiljölagen. Som en nyhet har införts möjligheten att enligt 3 § andra stycket träffa lokala kollektivavtal i situationer där kortvariga undantag behövs från lagbestämmelserna om övertid, mertid och nattvila.

I *motion 1981/82:2438* yrkas att 3 § i lagförslaget utgår (yrkande 2 c). Motionärerna understryker att lagen måste vara en skyddslag och anser att några undantag eller avvikelser från lagen inte skall kunna göras.

Möjligheten att genom centrala kollektivavtal göra undantag från gällan-

de bestämmelser om arbetstidens längd och om raster, nattarbete och veckovila har funnits sedan länge. Samtliga de remissinstanser som yttrat sig beträffande möjligheten att genom lokala kollektivavtal avvika från vissa lagbestämmelser, bl. a. LO och TCO, har sett positivt på förslaget. Utskottet – som i sammanhanget vill erinra om att allt eftersom en förkortning av arbetstiden har genomförts det ursprungliga skyddsmotivet bakom arbetstidslagstiftningen fått mindre betydelse – tillstyrker propositionens förslag och avstyrker därmed motion 1981/82: 2438 i aktuell del (yrkande 2 c).

I *samma motion* gör motionärerna gällande att sedan begreppet allmän övertid infördes genom allmänna arbetstidslagen år 1970 arbetsgivarna kräver ökad övertid av dem som har ett arbete, medan andra blir utan arbete. En sådan ordning kan aldrig accepteras menar motionärerna och hävdar att övertid skall få förekomma endast vid natur- och olyckshändelse eller annan liknande omständighet (nödfallsövertid) och då med högst 150 timmar per kalenderår samt under förutsättning att den lokala fackliga organisationen ger sitt medgivande. Krav med liknande syfte har framställts även i en motion från den allmänna motionstiden, *motion 1981/82: 293*, som likaledes väckts av *Lars Werner m.fl. (vpk)* (yrkande 3).

I den förstnämnda motionen, 1981/82: 2438, yrkas att följande lagrum i förslaget till arbetstidslag skall utgå, nämligen 6 § som reglerar jourtid (yrkande 2 d), 8 § som reglerar allmän övertid (yrkande 2 e) och 19 § punkterna 1–4 som reglerar möjligheterna för arbetarskyddsstyrelsen att – då kollektivavtal som avses i 3 § inte träffats – ge dispens bl. a. i fråga om uttagande av ytterligare övertid utöver allmän övertid och ytterligare mertid utöver allmän mertid (yrkande 2 i). Vidare yrkar motionärerna att i enlighet med det ovan sagda tillägg görs till 9 § som reglerar nödfallsövertid (yrkande 2 f).

Utskottet vill först erinra om att propositionens förslag om beräkning av övertiden och om avskaffande av den särskilda form av övertid som avser förberedelse- och avslutningsarbeten är ägnade att minska övertidsuttaget. Utskottet finner för sin del det föga realistiskt att införa en ordning som förbjuder all övertid utom nödfallsövertid och kan med hänsyn till erfarenheterna från tillämpningen av den nuvarande allmänna arbetstidslagen inte instämma i vad som synes vara motionärernas uppfattning, nämligen att förbudandet av övertid skulle leda till ett i motsvarande mån ökat behov av nyanställning.

När det gäller yrkandena om en maximigräns för uttaget av nödfallsövertid vill utskottet anföra följande.

Bestämmelsen om nödfallsövertid motsvarar i stort sett vad som gäller enligt 8 § allmänna arbetstidslagen. Då den bestämmelsen ändrades år 1976 gavs den en mer restriktiv utformning än tidigare. Vid ändringen underströks bl. a. att nödfallsövertid inte fick tas ut i samband med vanliga återkommande och därför förutsebara driftstörningar (prop. 1975/

76: 179 s. 13). Vid riksdagsbehandlingen framställdes i en motion, liksom nu, krav på maximering av nödfallsövertiden till 150 timmar per år. I sitt av riksdagen godkända betänkande fann socialutskottet att den mer restriktiva utformning som bestämmelsen genom den då aktuella lagändringen fått tillgodosåg de önskemål som vissa arbetstagarorganisationer framställt om en begränsning av möjligheten att ta ut övertid för nödfallsarbete. Utskottet såg därför ingen anledning att i lagen ange någon maximigräns för denna form av övertid och avstyrkte motionen (SoU 1975/76: 45).

Enligt utskottets bedömning har ingenting framkommit som skulle föranleda utskottet att ändra sitt ställningstagande från riksmötet 1975/76. Såsom utredningen framhållit (prop. s. 41) har, sedan bestämmelsen om nödfallsövertid infördes, arbetstagaridans ställning dessutom stärkts väsentligt, bl. a. genom reglerna i medbestämmandelagen om tolkningsföreträde för de fackliga organisationerna i tvister om arbetsskyldighet.

Mot den angivna bakgrunden tillstyrker utskottet propositionens förslag om nödfallsövertid. Utskottet ansluter sig också till övervägandena i propositionen då det gäller de övriga frågor som här behandlas. Det sagda innebär att utskottet avstyrker motion 1981/82: 293 yrkande 3 och motion 1981/82: 2438 yrkandena 2 d, 2 e, 2 f och 2 i. I det följande behandlar utskottet frågan om vilket timantal som skall fastställas för den allmänna övertiden.

I motion 1981/82: 2456 av Maj-Lis Lööv m. fl. (s) yrkas att den i propositionen föreslagna höjningen av den övre gränsen för allmän övertid från 150 till 200 timmar avslås (8 § förslaget till arbetstidslag). Motionärerna anser att det är särskilt viktigt att uppmärksamma arbetstidsfrågorna ur jämställdhetssynpunkt.

Man hänvisar till betänkandet (SOU 1979: 89) Kvinnors arbete och pekar på att många kvinnor söker sig ut på arbetsmarknaden på deltid då de vet att de även i fortsättningen får huvudansvaret för barnens och hemmets skötsel. Det är, säger man, mycket allvarligt att det är just män med barn under sju år som arbetar mest övertid. Motionärerna menar att vi fått en arbetsmarknad som kan sägas bestå av övertidsarbetande män och deltidssarbetande kvinnor. Det är därför angeläget att åstadkomma en utjämning av arbetstiderna, hävdar de. Motionärerna anser också att det även mot bakgrund av den stora arbetslösheten och den snabbt ökande dolda arbetslösheten i form av påtvingat deltidssarbete förefaller orimligt att nu föreslå en ändring som tillåter ett ökat övertidsuttag.

Höjningen av övertidsuttaget inom ramen för den allmänna övertiden är motiverad av det nya beräkningssättet för övertid som föreslås i propositionen och som utskottet tillstyrker. Även den föreslagna regleringen av mertiden, som motionärerna ser som en förbättring, utgör motiv till den justerade gränsen för övertidsuttaget.

Utskottet vill framhålla att syftet med höjningen av gränsen för övertidsuttaget inte är att öka övertidsarbetet utan endast att bibehålla de marginaler som den nuvarande ordningen medger.

†1 Riksdagen 1981/82, 12 saml. Nr 55

Utskottet godtar således förslaget att gränsen för allmän övertid höjs från 150 till 200 timmar. Samtidigt vill utskottet emellertid understryka att det av en rad skäl – inte minst från jämställdhetssynpunkt – är önskvärt att övertidsuttaget begränsas så långt möjligt. Övertidsuttag måste förbli ett extraordinärt inslag i arbetet. Skulle det trots allt visa sig att övertid blir ett alternativ till nyanställning finns skäl att ompröva den angivna gränsen.

Med hänvisning till det anförda tillstyrker utskottet den i propositionen föreslagna lydelsen av 8 § i arbetstidslagen och avstyrker motion 1981/82: 2456.

Som en nyhet har i 12 § i lagförslaget tagits in en bestämmelse om skyldighet för arbetsgivaren att minst två veckor i förväg informera den enskilde arbetstagaren om ändringar i fråga om den ordinarie arbetstidens och jourtidens förläggning. Syftet med bestämmelsen är att tillgodose framför allt de deltidssamarbetandes möjlighet att planera fritiden och att sköta personliga angelägenheter.

Jämställdhetskommittén har i sitt remissyttrande över utredningsförslaget gjort gällande att två veckor är en alldeles för kort tid om den anställda skall kunna planera barnomsorg, hushållsarbete och fritidsverksamhet av olika slag. Enligt kommittén bör det i normalfallet vara så att besked om arbetstidens förläggning lämnas långt tidigare än två veckor i förväg. Kommittén har därför föreslagit att detta tydligare skall komma till uttryck i lagens förarbeten än vad som framgått av det förslag som framlagts av utredningen.

I motion 1981/82: 2438 hänvisar motionärerna till vad jämställdhetskommittén anført i detta hänseende. Motionärerna säger sig dela jämställdhetskommitténs uppfattning i frågan. Enligt motionärerna har inga uttalanden i önskad riktning gjorts vare sig i propositionens allmänna överväganden eller i specialmotiveringen till 12 §. De föreslår därför att riksdagen gör ett uttalande av den innebörd som föreslagits i jämställdhetskommitténs remissvar, dvs. att i normalfallet besked om arbetstidens förläggning bör lämnas långt tidigare än två veckor i förväg och att man endast i undantagsfall bör kunna falla tillbaka på minimtiden i den föreslagna bestämmelsen (*yrkande 3*).

I propositionen understryks att den föreslagna tiden för lämnande av besked om arbetstidens förläggning är ett minimikrav (s. 33). Det betonas att besked i många fall bör kunna lämnas tidigare än 14 dagar i förväg. Vidare påpekas att det bör vara möjligt att genom kollektivavtal på förbundsnivå anpassa bestämmelsen efter behoven inom olika branscher.

Enligt utskottets mening torde det i de allra flesta fall vara möjligt att lämna besked om den ordinarie arbetstidens och jourtidens förläggning avsevärt tidigare än två veckor i förväg. I propositionen har ju också framhållits att 14-dagarsfristen är ett minimikrav. Utskottet anser därför att i normalfallet arbetstagaren bör ges besked lång tid i förväg och att bara undantagsvis besked om arbetstidens förläggning bör lämnas så sent som

endast två veckor i förväg. Som också stadgas i 12 § i lagförslaget, och som tillstyrks av utskottet, bör dock besked få lämnas kortare tid i förväg, om verksamhetens art eller oförutsedda händelser ger anledning till det. Utskottet förutsätter att delegationen för arbetstidsfrågor, DELFA, ges i uppdrag att analysera effekterna av den nya bestämmelsen och att, om erfarenheterna av bestämmelsens tillämpning ger anledning därtill, överväga behovet av en justering av tidsfristen. Genom det anförda får motion 1981/82: 2438 yrkande 3 anses besvarad.

I 13 § i förslaget till ny arbetstidslag har tagits in bestämmelser om nattvila som i sak överensstämmer med de nuvarande bestämmelserna i 4 kap. 5 § arbetsmiljölagen. Bestämmelserna innebär att alla arbetstagare skall ha ledigt för nattvila. I ledigheten skall ingå tiden mellan klockan 24 och klockan 5. Avvikelse härifrån får göras om arbetet med hänsyn till dess art, allmänhetens behov eller andra särskilda omständigheter måste fortgå även nattetid eller bedrivs före klockan 5 eller efter klockan 24.

Motionärerna bakom *motion 1981/82:2438* anser att de avvikelser från nattvilan som medges i lagförslaget är alltför omfattande. Avvikelse från nattvila skall bara få ske i de fall produktionsprocesser av tekniska skäl kräver det eller när det gäller samhällsservice, t. ex. inom sjukvård och kommunikationer, anför det i motionen. För att avvikelse skall få göras krävs tillstånd av arbetsarkyddsstyrelsen. Ett villkor för sådant tillstånd skall enligt motionärerna vara att lokal arbetstagarorganisation lämnat medgivande till avvikelsen. Motionärerna föreslår en lydelse av 13 § i lagförslaget som syftar till att tillgodose de angivna kraven (*yrkande 2 g*).

När den nuvarande bestämmelsen om nattvila infördes i arbetsmiljölagen framhöll socialutskottet i sitt av riksdagen godkända betänkande (SoU 1977/78: 1 s. 47) att den arbetsvetenskapliga expertisen torde stå ganska enig bakom rekommendationer om begränsning av nattarbete till fall där sådant arbete var starkt motiverat av arbetsuppgifterna. Mot den bakgrunden kunde utskottet helt ansluta sig till vad departementschefen uttalat därom (prop. 1976/77: 149 s. 308) att arbetsmiljölagens bestämmelser om ledighet för nattvila måste bygga på att det från samhällets synpunkt var önskvärt att nattarbete i möjligaste mån undveks. De bestämmelser som gav den grundläggande regleringen av nattarbete borde liksom ditills och enligt vad som föreslagits i propositionen ge uttryck för den i samhället förhärskande synen på nattarbete och tjäna som grund för ett system som erbjöd en tillfredsställande kontroll av att nattarbete inte tillgreps i andra fall än då det vore försvarligt från allmän synpunkt, anförde utskottet vidare och tillstyrkte den aktuella lagtexten. Beträffande avvikelse från nattarbetsförbudet anförde utskottet.

Vissa samhällsfunktioner är så viktiga att de oundgängligen måste fortgå även på natten. Detta gäller i främsta rummet vårdsektorn. Det finns emellertid även andra samhällsviktiga arbetsuppgifter, där det med fog kan hävdas att de måste utföras även nattetid. I propositionen nämns särskilt

servicefunktioner inom kommunikationssektorn och arbeten inom den kontinuerliga driften i processindustrin.

Utskottet tillstyrker mot den angivna bakgrunden att avvikelser från nattarbetsförbudet liksom hittills skall gälla för arbeten som med hänsyn till sin natur, allmänhetens behov eller annan särskild omständighet måste utföras nattetid (4 kap. 5 § andra stycket). Enligt utskottets mening bör denna bestämmelse få en restriktiv tillämpning med hänsyn till den allmänna grundsyn på nattarbete som utskottet gett uttryck åt.

Utskottet vidhåller sin uppfattning rörande innehållet i en regel om avvikelser från nattarbetsförbudet. 13 § i den nya arbetstidslagen bör därför få det innehåll som föreslås i propositionen. Regeln i andra stycket om avvikelser från nattarbetsförbudet bör liksom motsvarande regel i den nuvarande arbetsmiljölagen få en restriktiv tillämpning. Utskottets ställningstagande innebär samtidigt att motion 1981/82:2438 avstyrks i här aktuell del (yrkande 2 g). Då det gäller yrkandet om godkännande av lokal arbetstagarorganisation för att avvikelser från nattarbetsförbudet skall få ske vill utskottet framhålla att överenskommelse om sådan avvikelse i första hand bör ske genom kollektivavtal enligt 3 § – motionärerna har som framgår av det föregående yrkat avslag på denna paragraf – men att arbetskyddsstyrelsen om sådant avtal inte träffas skall ha möjlighet att ge dispens om det finns särskilda skäl (se 19 § 5).

I detta sammanhang behandlar utskottet också motion 1981/82:957 av Lars-Ove Hagberg m.fl. (vpk). Motionen, som väcktes under den allmänna motionstiden, innehåller ett yrkande som i praktiken delvis sammanfaller med det nyss behandlade yrkandet. Motionärerna anser att skiftarbete och arbete på obehövlig arbetstid endast bör få förekomma när produktionsprocessen av tekniska skäl inte går att avbryta eller i samhällsservice, t. ex. inom sjukvård och vissa kommunikationer. Enligt motionärerna bör vidare skiftarbetare eller de som arbetar på obehövlig arbetstid ha rätt att vid en viss ålder eller efter en viss tids arbete övergå till andra arbetsuppgifter. I motionen sägs också att tvåskiftsarbetare snarast bör få en kortare arbetstid.

Utskottet vill med anledning av motionen hänvisa till den restriktiva syn på nattarbete som utskottet gett uttryck åt i det föregående. Härutöver vill utskottet erinra om att arbetsmarknadens parter, som är oförhindrade att träffa avtal i skiftarbetsfrågor, år 1977 träffat avtal om 36 timmars arbetsvecka för underjordsarbetare och alla som arbetar i kontinuerligt treskift. Med hänvisning till det anförda avstyrker utskottet motion 1981/82:957.

Slutligen tar utskottet här upp till behandling motion 1981/82:293, såvitt däri föreslås att riksdagen skall uttala att så länge det finns arbeten som är så fysiskt tunga eller av arbetsmiljöskalet skadliga på annat sätt att de inte kan utföras på heltid de måste kompenseras med heltidslön (yrkande 2).

Riksdagen har i andra sammanhang uttalat att de differentierade anställningsförmåner som kan vara motiverade med hänsyn till att olika arbeten

är olika krävande i första hand bör lösas avtalsvägen (se bl. a. SoU 1972: 34). Denna princip gör sig gällande även nu. Utskottet förutsätter att arbetsmarknadens parter avtalsvägen kommer att anpassa arbetstagarnas anställningsvillkor till de krav arbetena ställer. Utskottet anser därför inte att det är påkallat med något initiativ av riksdagen i den fråga som aktualiserats i motion 1981/82: 293 i här aktuell del (yrkande 2).

Även en i propositionen föreslagen bestämmelse om minst 36 timmars sammanhängande veckovila (14 §) motsvaras av en bestämmelse i arbetsmiljölagen, 4 kap. 6 §. Bestämmelsens ordalydelse har jämkats bl. a. så till vida att det sägs att arbetstagare "skall ha", inte "skall beredas" viss ledighet. Veckovilan skall sålunda läggas ut oberoende av om arbetstagaren vill avstå från ledigheten. Dessutom har den praxis som vuxit fram att beredskapstjänst inte kan förenas med veckovila skrivits in i lagen.

Vid riksdagsbehandlingen av propositionen om arbetsmiljölagen (prop. 1976/77: 149) yrkade vänsterpartiet kommunisterna i likhet med i den nu aktuella motionen 1981/82: 2438 (yrkande 2 h), att veckovilan skulle fastställas till minst 48 timmar. Socialutskottet avstyrkte motionsyrkandet och anförde att erfarenheterna av den då nya regeln om veckovila fick bli avgörande för frågan om man skulle kunna införa en bestämmelse om ännu längre veckovila utan att tvingas vidga möjligheterna till undantag från huvudregeln (SoU 1977/78: 1 s. 48). Riksdagen följde utskottet.

Remissinstanserna har av olika skäl varit kritiska till det nu aktuella förslaget om veckovila. Arbetstagarorganisationerna har fört fram kravet att veckovilan enligt lag bör vara 48 timmar. Från arbetsgivarsidan har påtalats kostnadsökningar föranledda av den nuvarande ordningen. Efter att ha tagit del av parternas sinsemellan oförenliga synpunkter på regleringen av veckovilan har departementschefen funnit det lämpligast att inte föreslå någon förändring av minimigränsen för veckovila (prop. s. 35).

Inte heller utskottet har funnit något stöd för att lagstiftningsvägen ötöka veckovilan från 36 till 48 timmar. Utskottet vill i sammanhanget erinra om att – vilket också framhålls i propositionen – bestämmelsen om veckovila har formen av en minimireglering och att i praktiken det stora flertalet arbetstagare torde ha en veckoledighet av minst 48 timmar. Utskottet tillstyrker således propositionens förslag såvitt nu är i fråga och avstyrker därmed motion 1981/82: 2438 yrkande 2 h.

Sex timmars arbetsdag, m. m.

Den ordinarie arbetstiden får enligt 5 § i förslaget till ny arbetstidslag uppgå till högst 40 timmar i veckan. Bestämmelsen, som motsvarar 4 § i den gällande allmänna arbetstidslagen, är konstruerad som en maximiföreskrift. Kompletterande bestämmelser om arbetstiden lämnas bl. a. i kollektivavtal, andra överenskommelser, tjänsterelementen m. m.

I propositionen berörs frågan om en förkortning av den ordinarie arbetstiden. Arbetsmarknadsministern säger sig stå fast vid den uppfattning han

gav uttryck åt i proposition 1980/81:126 om arbetsmarknadspolitikens framtida inriktning, nämligen att det samhällsekonomiska läget för över-skådlig tid inte ger utrymme för någon generell arbetstidsförkortning (den nu aktuella prop. s. 16). Han vill emellertid starkt understryka vikten av att målsättningen om sex timmars arbetsdag trots detta hålls levande i den fackliga och politiska debatten. Särskilt viktigt anser han det vara att arbetstidsfrågorna uppmärksammas från jämställdhetssynpunkt.

I tre motioner tas upp frågan om en allmän arbetstidsförkortning. I *motion 1981/82:293 av Lars Werner m.fl. (vpk)* föreslås att riksdagen hemställer hos regeringen om en tidsplan för generell nedtrappning av arbetstiden till sex timmar/dag med bibehållen lönestandard, så att sextim-marsdagen genomförs under 1980-talet (*yrkande 1*). Detta krav upprepas av *samma motionärer i motion 1981/82:2438 (yrkande 1)*. Motionärerna hävdar att en sådan arbetstidsförkortning är en av förutsättningarna för att nå jämställdhet mellan kvinnor och män. Enligt motionärernas uppfattning har sextimmarsdagen också betydelse för den totala sysselsättningen, ge-nom att den skulle skapa ett ökat antal arbetstillfällen. Motionärerna anser att arbetstidsförkortningen måste genomföras lagstiftningsvägen, bl. a. för att man skall kunna samordna förkortningen av arbetstiden mellan olika arbetstagargrupper och för att man skall kunna anpassa berörda delar av samhällsservicen till de nya förutsättningarna.

I *motion 1981/82:961 av Olof Palme m.fl. (s)* vill motionärerna ha en utredning som skall belysa effekterna av och förutsättningarna för en allmän arbetstidsförkortning. Motionärerna anser att sex timmars arbetsdag för alla är ett nödvändigt led i det fortsatta arbetet med att förbättra livsvillkoren i industrisamhället. I motionen pekas på ett antal faktorer som motiverar en sådan arbetstidsförkortning, bl. a. önskemålet att alla föräldrar på mänskliga villkor skall kunna förena rollen som förälder, medborgare och förvärvsarbetande. Motionärerna framhåller att en över-gång till sex timmars arbetsdag för alla är en reform som medför höga kostnader och stora omställningar på arbetsmarknaden och som därför måste genomföras i flera etapper. Det utredningsarbete som förordas i motionen skulle belysa bl. a. frågorna om ekonomiska och andra effekter av en allmän arbetstidsförkortning, de deltidsarbetandes förhållningssätt till en sådan reform, reformens inverkan på de skiftarbetandes situation samt frågan om lagstadgad rätt för alla som arbetar minst 30 timmar per vecka att fördela arbetet jämnt över arbetsveckans fem dagar.

Riksdagen har vid upprepade tillfällen, senast vid riksmötet 1980/81, behandlat motionsyrkanden om att riksdagen skall fatta principbeslut om en generell nedtrappning av den ordinarie arbetstiden. Utskottet har där-vid genomgående avstyrkt motionsyrkandena med hänvisning främst till att det i princip råder enighet om att 30 timmars arbetsvecka är det långsiktiga målet, men att det måste vara en sak för arbetsmarknadens parter att avgöra vilka prioriteringar som skall göras vid valet mellan olika

former för uttag av standardhöjningar. I sitt av riksdagen godkända betänkande SoU 1980/81: 32 framhöll utskottet därutöver att det samhällsekonomiska läget var sådant att det inte var realistiskt att ta ställning till genomförandet av en så resurskrävande reform som förslaget i motionen innebar.

Utskottet vidhåller sin inställning att det ankommer på arbetsmarknadens parter att avgöra vilka prioriteringar som skall göras vid valet mellan olika former för uttag av standardhöjningar. Härtill kommer att det samhällsekonomiska läget fortfarande är sådant att utrymme saknas för en generell arbetstidsförkortning. Utskottet avstyrker således motion 1981/82: 293 yrkande 1 och motion 1981/82: 2438 yrkande 1.

Då det härefter gäller den socialdemokratiska partimotionen vill utskottet erinra om det utredningsarbete som bedrivs av delegationen för arbetstidsfrågor (DELFA). DELFA tillsattes år 1974 efter överläggningar mellan den dåvarande regeringen och löntagarorganisationerna. I delegationens uppgifter ingår bl. a. att göra analyser av arbetstidsförkortningars effekter på ekonomi, sysselsättning, deltidsarbete, familjeförhållanden och fritidsvanor. Hittills har DELFA publicerat två rapporter. Kortare arbetstid. När? Hur? (SOU 1976: 34) och Arbetstiderna inför 80-talet (SOU 1979: 48). I det sistnämnda betänkandet redovisades bl. a. de samhällsekonomiska konsekvenserna av en arbetstidsförkortning med 2,5 timmar under 1980-talets första år samt hur en sådan kan tänkas påverka arbetskraftsresurserna och arbetskraftefterfrågan i landet. Delegationens kalkyler visade bl. a. att det om produktionen inte skall minska vid en arbetstidsförkortning krävs en betydande sysselsättningsökning även om en del av arbetstidsförkortningen kan kompenseras med ökad produktivitet. Särskilt stora nyrekryteringsbehov skulle uppstå inom den offentliga sektorn. Vidare visade delegationen att det endast inom vissa regioner finns tillgång till den arbetskraft som behövs för sysselsättningsökningen och konstaterade att de regionala skillnaderna i sysselsättningsgraden och näringsgrensfördelningen är en betydande restriktion inför en större arbetstidsförkortning under de närmaste åren.

Det kan här också nämnas att jämställdhetskommittén (Ju 1976: 08) i sitt nyligen avgivna betänkande (SOU 1982: 18) Förvärvsarbete och föräldraskap framhållit att sextimmarsdagen enligt kommitténs mening är ett viktigt mål, framför allt från barnens synpunkt. Kommittén har föreslagit att DELFA ges tilläggsdirektiv att studera hur en allmän arbetstidsförkortning med sextimmarsdag som mål kan förväntas påverka utvecklingen till jämställdhet. Härvid skulle även analyseras behovet av kompletterande insatser för att allmänna arbetstidsförkortningar skall leda till utjämning av skillnader i förvärvsarbets­tider mellan kvinnor och män och därmed ökad jämställdhet. Kommittén skulle vidare studera hur ett system med sparad ledighet för att åstadkomma viss rörlighet i arbetstiden över arbetslivsperioden skall utformas för att stimulera till jämställdhet i arbetsliv och familjeliv. I båda fallen skulle systemets effekter på sysselsättning, ekonomi,

familjeliv, fritidsvanor m. m. analyseras. Betänkandet remissbehandlas f. n.

Med hänsyn till den lämnade redovisningen anser utskottet att det inte är erforderligt med ett sådant utredningsarbete som de socialdemokratiska motionärerna föreslagit. Motion 1981/82: 961 avstyrks således.

Utskottets hemställan

Utskottet hemställer

1. *beträffande avslag på proposition 1981/82: 154 och begäran om förnyad utredning av arbetstids- och arbetsmiljölagstiftningen*
att riksdagen avslår motion 1981/82: 2455 yrkandena 1 och 3,
2. *beträffande kostnadsökningar för kommuner och landsting*
att riksdagen avslår motion 1981/82: 2455 yrkande 2,
3. *beträffande lagens målsättning och tillämpningsområde*
att riksdagen med avslag på motion 1981/82: 2438 yrkandena 2 a och 2 b antar 1 och 2 §§ i det vid propositionen fogade förslaget till arbetstidslag,
4. *beträffande möjligheten att genom kollektivavtal göra undantag och avvikelser från lagen*
att riksdagen med avslag på motion 1981/82: 2438 yrkande 2 c antar 3 § förslaget till arbetstidslag,
5. *beträffande avskaffande av allmän övertid, extra övertid, extra mertid och jourtid, reglerna om nödfallsövertid samt arbetarskyddsstyrelsens möjligheter att ge dispens i vissa arbetstidsfrågor*
att riksdagen med avslag på motion 1981/82: 293 yrkande 3 och motion 1981/82: 2438 yrkandena 2 d, 2 e, 2 f och 2 i godkänner vad utskottet anfört,
6. *beträffande höjningen av den övre gränsen för allmän övertid*
att riksdagen med avslag på motion 1981/82: 2456 godkänner vad utskottet anfört,
7. att riksdagen antar 6, 8, 9 och 19 §§ förslaget till arbetstidslag,
8. *beträffande besked om arbetstidens förläggning*
att riksdagen med anledning av propositionen och motion 1981/82: 2438 yrkande 3 godkänner vad utskottet anfört,
9. *beträffande nattvila*
att riksdagen med avslag på motion 1981/82: 2438 yrkande 2 g antar 13 § förslaget till arbetstidslag,
10. *beträffande begränsning av skiftarbete och arbete på obekvämt arbetstid*
att riksdagen avslår motion 1981/82: 957,
11. *beträffande heltidslön för arbeten som är så fysiskt tunga eller skadliga för hälsan att de inte kan utföras på heltid*
att riksdagen avslår motion 1981/82: 293 yrkande 2,

12. beträffande *veckovila*
att riksdagen med avslag på motion 1981/82: 2438 yrkande 2 h
antar 14 § förslaget till arbetstidslag,
13. beträffande *tidsplan för nedtrappning av den ordinarie arbetstiden*
att riksdagen avslår motion 1981/82: 293 yrkande 1 och motion
1981/82: 2438 yrkande 1,
14. beträffande *en utredning för att belysa effekterna av och förutsättningarna för en allmän arbetstidsförkortning*
att riksdagen avslår motion 1981/82: 961,
15. att riksdagen antar förslaget till arbetstidslag i den mån det inte omfattas av utskottets hemställan under mom. 3, 4, 7, 9 och 12,
16. att riksdagen antar följande i propositionen framlagda förslag,
nämligen förslag till
lag om ändring i arbetsmiljölagen (1977: 1160),
lag om ändring i lagen (1970: 943) om arbetstid m. m. i husligt arbete,
lag om ändring i lagen (1978: 410) om rätt till ledighet för vård av barn, m. m.

Stockholm den 27 maj 1982

På socialutskottets vägnar

GÖRAN KARLSSON

Närvarande: Göran Karlsson (s), Rune Gustavsson (c), Evert Svensson (s), John Johnsson (s), Erik Larsson (c), Ivar Nordberg (s), Blenda Littmarck (m), Kjell Nilsson (s), Karin Israelsson (c), Kersti Swartz (fp), Anita Bråkenhielm (m), Ann-Cathrine Haglund (m), Maria Lagergren (s), Anita Persson (s) och Gertrud Hedberg (fp).

Reservationer

1. beträffande *avslag på proposition 1981/82: 154 och begäran om förnyad utredning av arbetstids- och arbetsmiljölagstiftningen* (mom. 1 i hemställan) anser Blenda Littmarck, Anita Bråkenhielm och Ann-Cathrine Haglund (alla m)

dels att det avsnitt i utskottets betänkande som på s. 5 börjar med "Utskottet delar" och på s. 6 slutar med "delen (yrkande 3)" bort ha följande lydelse:

Utskottet delar motionärernas farhågor beträffande de ekonomiska konsekvenserna av genomförandet av regeringens förslag. Regeringen har enligt utskottets mening tagit alltför lätt på de starkt kritiska synpunkter

som framkom under remissbehandlingen från den sektor av arbetsmarknaden som har att bära kostnaderna för de föreslagna ändringarna. I propositionen har kritiken tillbakavisats bl. a. med hänvisning till att arbetsmarknadens parter själva under eget ansvar äger disponera över arbetstid och lönebildning och dessas anpassning till löneutrymme och samhällsekonomi. Utskottet vill hävda att arbetstidslagen snarare, trots sin dispositiva utformning, kommer att få en styrande inverkan på hela arbetsmarknaden. Med hänsyn till att det råder så speciella förhållanden inom olika branscher och företag lämpar sig arbetstidsfrågorna dessutom dåligt för en lagreglering som inte beaktar behovet av flexibilitet och effektivitet i produktionen. Information om arbetstidens förläggning, mertid för deltidsanställda och beräkning av övertid regleras bättre i kollektivavtal än genom generellt verkande lagstiftningsregler.

Till det som utskottet finner särskilt tveksamt i det framlagda förslaget hör principen att betrakta kompensationsledighet som arbetad tid vid övertidsberäkning. Regeringen beslöt i början av år 1980 att låta se över effekterna av ledighetslagstiftningen från samhällsekonomiska, företagsekonomiska, administrativa samt lagtekniska utgångspunkter. Översynsarbetet är nu slutfört. Remisstiden löper ut den 1 oktober 1982. Det är mot den bakgrunden anmärkningsvärt att regeringen nu lägger fram ett förslag som är ägnat att leda till ytterligare minskning av den till buds stående arbetstiden genom att det uppmuntrar till ökat uttag av kompensationsledighet i stället för kompensation i form av övertidsersättning.

Det anförda leder till slutsatsen att riksdagen bör avslå propositionen. Arbetstids- och arbetsmiljöfrågorna bör, i enlighet med motionärernas yrkande, bli föremål för en förnyad utredning med parlamentarisk medverkan.

dels att utskottet under mom. 1 bort hemställa

1. *beträffande avslag på proposition 1981/82: 154 och begäran om förnyad utredning av arbetstids- och arbetsmiljölagstiftningen att riksdagen med bifall till motion 1981/82: 2455 yrkandena 1 och 3 dels avslår propositionen, dels som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför om förnyad utredning,*

2. *beträffande kostnadsökningar för kommuner och landsting (mom. 2 i hemställan) anser Blenda Littmarck, Anita Bråkenhielm och Ann-Cathrine Haglund (alla m)*

dels att det avsnitt i utskottets betänkande på s. 6 som börjar med "Utskottet är" och slutar med "del (yrkande 2)" bort ha följande lydelse:

Utskottet är väl medvetet om den restriktivitet som måste prägla kommunernas budget under de närmaste åren (se bl. a. FiU 1981/82: 21). Utskottet delar därför motionärernas uppfattning att det inte är rimligt att nu föreslå lagändringar som leder till nya kostnadsökningar för den kommuna-

la sektorn. Riksdagen har tidigare uttalat att regeringen bör se till att ingen proposition läggs fram utan att eventuella kommunalekonomiska konsekvenser av de framlagda förslagen är ingående analyserade och utförligt redovisade (se FiU 1979/80: 25 s. 7).

Innehållet i arbetstidspropositionen visar att den nuvarande regeringen inte lever upp till detta krav. Enligt utskottets mening bör det därför återigen framhållas att lagförslag av här aktuellt slag inte bör framläggas utan ingående samhällsekonomiska kostnadsanalyser och att i dessa effekterna för kommunerna särskilt bör uppmärksammas.

dels att utskottet under mom. 2 bort hemställa

2. *beträffande kostnadsökningar för kommuner och landsting*
att riksdagen med bifall till motion 1981/82: 2455 yrkande 2 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

3. *beträffande en utredning för att belysa effekterna av och förutsättningarna för en allmän arbetstidsförkortning* (mom. 14 i hemställan) anser Göran Karlsson, Evert Svensson, John Johnsson, Ivar Nordberg, Kjell Nilsson, Maria Lagergren och Anita Persson (alla s)

dels att det avsnitt i utskottets betänkande som på s. 15 börjar med "Då det" och på s. 16 slutar med "avstyrks således" bort ha följande lydelse:

Utskottet delar arbetsmarknadsministrarnas uppfattning att det är av vikt att målsättningen om sex timmars arbetsdag hålls levande i den fackliga och politiska debatten. Såsom de socialdemokratiska motionärerna understrukit är sex timmars arbetsdag för alla ett nödvändigt led i det fortsatta arbetet med att förbättra människors livsvillkor i industrisamhället.

Trots att det ekonomiska utrymmet för en allmän arbetstidsförkortning inom den närmaste framtiden måste anses mycket begränsat, är det därför enligt utskottets mening ändå motiverat att utreda kostnaderna för och effekterna av en sådan reform. F. n. saknas tillförlitliga bedömningar av de totala kostnaderna, effekterna på produktiviteten i arbetslivet m. m. Även om delegationen för arbetstidsfrågor, DELFA, analyserat bl. a. de samhällsekonomiska konsekvenserna av en arbetstidsförkortning med 2,5 timmar under 1980-talets första år, är det åtskilliga aspekter på en övergång till sex timmars arbetsdag för alla som inte blivit belysta. Motionärerna har bl. a. pekat på nödvändigheten av att se sambandet mellan sextimmarsdagen och andra krav på förbättringar av levnadsvillkoren. De har därvid syftat på risken för att den ökade fritiden exploateras av kommersiella intressen om inte arbetstidsförkortningen kombineras med en utbyggnad av barnomsorgen och kollektivtrafiken, bättre samhällsplanering som minskar långa restider, en aktiv fritids- och kulturpolitik och insatser för ökad jämställdhet. Även utskottet anser detta tala för att en arbetstidsförkortning måste förberedas och genomföras med stor omsorg. Motionärerna har vidare bl. a. understrukit vikten av att studera hur en allmän arbets-

tidsförkortning bör utformas för att undvika att den leder till försämrade arbetsvillkor, särskilt med tanke på dem som har skiftarbete och andra former av arbete på obekvämlig tid. En viktig fråga i det sammanhanget är i vilken utsträckning tvåskiftarbete vid sextimmarsdag kan förläggas på ett sätt som medför väsentligt mindre olägenheter än vad tvåskiftarbete nu gör vid åtta timmars arbetsdag. Även frågan om lagstiftning som styrmedel för att ge arbetstidsförkortningen huvudinriktningen på sextimmarsdag bör enligt utskottets mening utredas närmare. Utskottet finner således starka skäl föreligga för att ta initiativ till ett sådant utredningsarbete som motionsnärerna föreslagit. Den av utskottet sålunda förordade utredningen bör också överta DELFA:s uppgifter. Utskottet tillstyrker i enlighet med det anförda motion 1981/82: 961.

dels att utskottet under mom. 14 bort hemställa

14. *beträffande en utredning för att belysa effekterna av och förutsättningarna för en allmän arbetstidsförkortning*
att riksdagen med bifall till motion 1981/82: 961 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför,

Bilaga

I proposition 1981/82: 154 framlagda lagförslag (1–4), vilka tillstyrkts av utskottet.

1 Förslag till**Arbetstidslag**

Härigenom föreskrivs följande.

Tillämpningsområde

1 § Denna lag gäller, med de inskränkningar som anges i 2 §, varje verksamhet där arbetstagare utför arbete för en arbetsgivares räkning.

Om arbetstiden för minderåriga finns ytterligare bestämmelser i 5 kap. arbetsmiljölagen (1977:1160).

2 § Lagen gäller inte

1. arbete som utförs i arbetstagarens hem eller annars under sådana förhållanden att det inte kan anses vara arbetsgivarens uppgift att vaka över hur arbetet är ordnat.

2. arbete som utförs av arbetstagare som med hänsyn till arbetsuppgifter och anställningsvillkor har företagsledande eller därmed jämförlig ställning eller av arbetstagare som med hänsyn till sina arbetsuppgifter har förtroendet att själva disponera sin arbetstid.

3. arbete som utförs i arbetsgivarens hushåll.

4. skeppstjänst.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får föreskriva att lagen skall tillämpas på skeppstjänst som har undantagits från sjöarbetstidslagen (1970:105).

3 § Genom kollektivavtal som har slutits eller godkänts av en central arbetstagarorganisation får göras antingen undantag från lagens tillämpning i dess helhet eller avvikelser från bestämmelserna i 5 och 6 §§, 7 § andra stycket, 8-10 §§, 12-14 §§ samt 15 § andra och tredje styckena. Vidare får raster bytas ut mot måltidsuppehåll genom sådana kollektivavtal.

Avvikelser från 8 §, 9 § andra och tredje styckena, 10 § och 13 § får göras även med stöd av kollektivavtal som har slutits av en lokal arbetstagarorganisation. Sådana avvikelser gäller dock under en tid av högst en månad, räknat från dagen för avtalets ingående.

En arbetsgivare som är bunden av ett sådant kollektivavtal som avses i första och andra styckena får tillämpa avtalet även på arbetstagare som inte är medlemmar av den avtalsslutande arbetstagarorganisationen men sysselsätts i arbete som avses med avtalet.

4 § Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela särskilda föreskrifter för totalförsvaret med avvikelse från denna lag.

Ordinarie arbetstid och jourtid

5 § Den ordinarie arbetstiden får uppgå till högst 40 timmar i veckan.

När det behövs med hänsyn till arbetets natur eller arbetsförhållandena i

övrigt, får arbetstiden uppgå till 40 timmar i veckan i genomsnitt för en tid av högst fyra veckor.

Veckan räknas från och med måndag, om inte annan beräkning tillämpas på arbetsstället.

6 § Om det på grund av verksamhetens natur är nödvändigt att en arbetstagare står till arbetsgivarens förfogande på arbetsstället för att vid behov utföra arbete, får jourtid tas ut med högst 48 timmar per arbetstagare under en tid av fyra veckor eller 50 timmar under en kalendermånad. Som jourtid anses inte tid då arbetstagaren utför arbete för arbetsgivarens räkning.

Övertid

7 § Med övertid förstås sådan arbetstid som överstiger ordinarie arbetstid enligt 5 § och jourtid enligt 6 §. Om annan ordinarie arbetstid eller jourtid gäller på grund av kollektivavtal som har tillkommit i den ordning som anges i 3 § första stycket, eller på grund av medgivande om avvikelse av arbetarskyddsstyrelsen enligt 19 § 1, skall med övertid i stället förstås sådan arbetstid som vid heltidsarbete överstiger ordinarie arbetstid och jourtid enligt avtalet eller medgivandet.

Vid beräkning av övertid skall kompensationsledighet eller annan ledighet som förläggs till arbetstagarens ordinarie arbetstid eller jourtid likställas med fullgjord ordinarie arbetstid respektive jourtid.

8 § När det finns särskilt behov av ökad arbetstid, får övertid tas ut med högst 48 timmar under en tid av fyra veckor eller 50 timmar under en kalendermånad, dock med högst 200 timmar under ett kalenderår (allmän övertid).

9 § Har en natur- eller olyckshändelse eller annan liknande omständighet som inte har kunnat förutses av arbetsgivaren vållat avbrott i verksamheten eller medfört överhängande fara för sådant avbrott eller för skada på liv, hälsa eller egendom, får övertid tas ut för arbete i den utsträckning som förhållandena kräver (nödfallsövertid).

Om det för arbetsstället finns en lokal arbetstagarorganisation inom vars avtalsområde arbetet faller, får nödfallsövertid tas ut endast under förutsättning att arbetsgivaren snarast underrättar organisationen om övertidsarbetet.

Nödfallsövertid får inte tas ut under längre tid än två dygn från arbetets början utan att tillstånd till arbetet har sökts hos arbetarskyddsstyrelsen.

Mertid vid deltidсанställning

10 § Med mertid förstås sådan arbetstid som vid deltidсанställning överstiger arbetstagarens ordinarie arbetstid och jourtid enligt anställningsavtalet. Bestämmelserna om beräkning av övertid i 7 § andra stycket skall tillämpas även vid beräkning av mertid.

När det finns särskilt behov av ökad arbetstid, får mertid tas ut med högst 200 timmar under ett kalenderår (allmän mertid). Mertid får också tas ut med tillämpning av de villkor för nödfallsövertid som anges i 9 §.

Anteckningar om jourtid, övertid och mertid

11 § Arbetsgivare skall föra anteckningar om jourtid, övertid och mertid.

Arbetsdagarna har rätt att själva eller genom någon annan ta del av anteckningarna. Samma rätt tillkommer fackliga organisationer som företrädare arbetstagare på arbetsstället.

Regeringen eller, efter regeringens bestämmande, arbetarskyddsstyrelsen meddelar föreskrifter om hur anteckningar enligt första stycket skall föras.

Arbetstidens förläggning

12 § Alla arbetsgivare som anlitar arbetstagare till arbete annat än tillfälligt skall lämna arbetstagarna besked om ändringar i fråga om den ordinarie arbetstidens och jourtidens förläggning minst två veckor i förväg. Sådant besked får dock lämnas kortare tid i förväg, om verksamhetens art eller händelser som inte har kunnat förutses ger anledning till det.

13 § Alla arbetstagare skall ha ledigt för nattvila. I ledigheten skall ingå tiden mellan klockan 24 och klockan 5.

Avvikelse från första stycket får göras, om arbetet med hänsyn till dess art, allmänhetens behov eller andra särskilda omständigheter måste fortgå även nattetid eller bedrivs före klockan 5 eller efter klockan 24.

14 § Arbetstagarna skall ha minst trettiosex timmars sammanhängande ledighet under varje period om sju dagar (veckovila). Till veckovilan räknas inte beredskapstid då arbetstagaren får uppehålla sig utanför arbetsstället men skall stå till arbetsgivarens förfogande för att utföra arbete när behov uppkommer.

Veckovilan skall så långt möjligt förläggas till veckoslut.

Undantag från första stycket får göras tillfälligtvis, om det föranleds av något särskilt förhållande som inte har kunnat förutses av arbetsgivaren.

15 § Med raster förstås sådana avbrott i den dagliga arbetstiden under vilka arbetstagarna inte är skyldiga att stanna kvar på arbetsstället.

Arbetsgivaren skall på förhand ange rasternas längd och förläggning så noga som omständigheterna medger.

Rasterna skall förläggas så, att arbetstagarna inte utför arbete mer än fem timmar i följd. Rasternas antal, längd och förläggning skall vara tillfredsställande med hänsyn till arbetsförhållandena.

16 § Raster får bytas ut mot måltidsuppehåll vid arbetsplatsen, om det är nödvändigt med hänsyn till arbetsförhållandena eller med hänsyn till sjukdomsfall eller annan händelse som inte har kunnat förutses av arbetsgivaren. Sådana måltidsuppehåll räknas in i arbetstiden.

17 § Arbetsgivaren skall ordna arbetet så att arbetstagarna kan ta de pauser som behövs utöver rasterna.

Om arbetsförhållandena kräver det, får i stället särskilda arbetspauser läggas ut. Arbetsgivaren skall i så fall på förhand ange arbetspausernas längd och förläggning så noga som omständigheterna medger.

Pauser räknas in i arbetstiden.

18 § Utan hinder av 13-17 §§ kan regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer, meddela särskilda föreskrifter om arbetstidens förläggning vid vägtransporter och luftfart.

Dispens av arbetarskyddsstyrelsen

19 § Kan kollektivavtal som avses i 3 § inte träffas får arbetarskyddsstyrelsen, om det finns särskilda skäl,

1. medge avvikelse från 5 §, 6 §, 9 § andra och tredje styckena och 12 §,
2. medge undantag från 8 § vad avser begränsningen av övertidsuttag under en tid av fyra veckor eller under en kalendermånad,
3. medge ytterligare övertid utöver allmän övertid med högst 150 timmar under ett kalenderår,
4. medge ytterligare mertid utöver allmän mertid med högst 150 timmar under ett kalenderår,
5. medge avvikelse från 13 och 14 §§ samt 15 § andra och tredje styckena.

Tillsyn

20 § Arbetarskyddsstyrelsen och yrkesinspektionen skall utöva tillsyn över efterlevnaden av denna lag och de föreskrifter som meddelas med stöd av lagen.

Vid yrkesinspektionens tillsyn gäller i fråga om kommunala tillsynsmän bestämmelserna i 7 kap. 2 § arbetsmiljölagen (1977:1160).

21 § Tillsynsmyndigheterna har rätt att på begäran få de upplysningar och handlingar som behövs för tillsynen.

För att utöva tillsynen har tillsynsmyndigheterna rätt att komma in på arbetsställena. Polisen skall därvid lämna den handräckning som behövs.

22 § Yrkesinspektionen får meddela de förelägganden eller förbud som behövs för efterlevnaden av denna lag och de föreskrifter som meddelas med stöd av lagen.

I beslut om föreläggande eller förbud kan yrkesinspektionen sätta ut viten.

Även arbetarskyddsstyrelsen får besluta om åtgärder enligt första och andra styckena.

Straffbestämmelser m. m.

23 § Till böter eller fängelse i högst ett år döms en arbetsgivare som uppsåtligen eller av oaktsamhet bryter mot ett föreläggande eller förbud som har meddelats med stöd av 22 §. Detta gäller dock inte om föreläggandet eller förbudet har förenats med vite.

24 § Till böter döms en arbetsgivare som uppsåtligen eller av oaktsamhet har

1. utan att avvikelse har gjorts enligt 3 eller 19 § anlitat arbetstagare i strid mot 5-10 eller 12-16 §§ eller brutit mot 11 § eller mot föreskrifter som har meddelats med stöd av 11 §.

2. lämnat oriktiga uppgifter om förhållanden av vikt, när en tillsynsmyndighet har begärt upplysningar eller handlingar enligt 21 § första stycket.

25 § För en arbetsgivare som inte fullgör sina förpliktelser enligt kollektivavtal som avses i 3 §, gäller vad som föreskrivs om påföljd i avtalet eller i lagen (1976:580) om medbestämmande i arbetslivet.

Övertidsavgifter

26 § Om en arbetsgivare har överträtt bestämmelserna i 8 eller 9 § utan att ha stöd i kollektivavtal enligt 3 § eller ha fått dispens enligt 19 §, utgår en särskild avgift (övertidsavgift). Avgiften tas ut av den fysiska eller juridiska person som utövar den verksamhet i vilken överträdelsen har begåtts.

Övertidsavgiften utgör för varje timme otillåten övertid och för varje arbetstagare som har anlitats i strid mot 8 eller 9 §, en procent av det basbelopp enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring som gällde vid den tidpunkt då överträdelsen begicks.

Avgiften kan sättas ned eller efterges om särskilda omständigheter föreligger.

27 § Frågor om övertidsavgift prövas av allmän domstol efter ansökan som skall göras av allmän åklagare inom två år från den tidpunkt då överträdelsen begicks. I fråga om sådan ansökan gäller bestämmelserna i rättegångsbalken om åtal för brott, på vilket inte kan följa svårare straff än böter, och bestämmelserna om kvarstad i brottmål. Sedan fem år har förflutit från den tidpunkt då överträdelsen begicks, får övertidsavgift ej tas ut. Övertidsavgifter tillfaller staten.

Beslut varigenom någon har påförts övertidsavgift skall genast sändas till länsstyrelsen. Avgiften skall betalas till länsstyrelsen inom två månader från det att beslutet vann laga kraft. En upplysning om detta skall tas in i beslutet. Betalas inte avgiften inom denna tid, får avgiften samt restavgift, beräknad enligt 58 § 1 mom. uppbördslagen (1953:272), drivas in i den ordning som enligt den lagen gäller för indrivning av skatt. Indrivningsåtgärder får inte vidtas sedan fem år har förflutit från det att beslutet vann laga kraft.

Överklagande

28 § Yrkesinspektionens beslut får överklagas hos arbetarskyddsstyrelsen genom besvär.

29 § Arbetarskyddsstyrelsens beslut i ärenden som avses i 19 § 1-4 eller beslut om tillstånd enligt 9 § tredje stycket får inte överklagas.

Andra beslut som arbetarskyddsstyrelsen i särskilda fall har meddelat enligt lagen, får överklagas hos regeringen genom besvär.

Arbetarskyddsstyrelsens beslut om föreskrifter till allmän efterrättelse får inte överklagas.

30 § För att ta till vara arbetstagarnas intresse i ett ärende enligt lagen får beslut som avses i 28 eller 29 § överklagas av huvudskyddsombud eller, om något sådant ombud inte finns, av annat skyddsombud. Finns det inte något skyddsombud, får en arbetstagarorganisation överklaga ett sådant beslut i den mån saken rör medlemmarnas intresse och organisationen tidigare har yttrat sig i ärendet.

Om skyddsombud finns bestämmelser i 6 kap. arbetsmiljölagen (1977:1160).

31 § Beträffande föreskrifter till allmän efterrättelse får arbetarskyddsstyrelsen underställa regeringen frågor av särskild betydelse innan styrelsen meddelar beslut i ärendet.

32 § En tillsynsmyndighet kan förordna att dess beslut skall gälla omedelbart.

Övergångsbestämmelser

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 1983, då allmänna arbetstidslagen (1970:103) upphör att gälla.

2. Vid ikraftträdandet gällande föreskrifter som har meddelats med stöd av 11 § allmänna arbetstidslagen, skall vid tillämpningen av den nya lagen anses ha meddelats enligt denna.

3. Förelägganden eller förbud som har meddelats med stöd av bestämmelser i 4 kap. arbetsmiljölagen och 7 kap. 7 eller 10 § samma lag, skall såvitt avser tiden efter ikraftträdandet av den nya lagen anses ha meddelats enligt motsvarande bestämmelser i denna.

4. Förekommer i lag eller annan författning hänvisning till föreskrift som har ersatts genom bestämmelse i denna lag tillämpas i stället den nya bestämmelsen.

2 Förslag till

Lag om ändring i arbetsmiljölagen (1977:1160)

Härigenom föreskrivs i fråga om arbetsmiljölagen (1977:1160)

dels att 4 kap. skall upphöra att gälla,

dels att 1 kap. 3 och 4 §§, 5 kap. 5 §, 8 kap. 2 § och 9 kap. 2 § skall ha nedan angivna lydelse

dels att i lagen skall införas en ny paragraf, 2 kap. 10 §, av nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 kap. 3 §

Lagen gäller ej

1. skeppstjänst på andra fartyg än örlogsfartyg,
2. arbete som utföres i arbetsgivarens hushåll.

Bestämmelserna i 4 kap. och 5 kap. gäller ej arbete som utföres i arbetstagarens hem eller annars under sådana förhållanden, att det ej kan anses tillkomma arbetsgivaren att vaka över hur arbetet är anordnat.

1 kap. 4 §

Utan hinder av denna lag kan regeringen eller förvaltningsmyndighet, som regeringen bestämmer, beträffande försvarsmakten och civilt försvaret meddela särskilda föreskrifter i frågor som avses i lagen.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela särskilda föreskrifter för totalförsvaret med avvikelse från denna lag.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

2 kap. 10 §

Om arbetstid finns bestämmelser i arbetstidslagen (1982:000) och med stöd av denna meddelade föreskrifter.

Särskilda bestämmelser om arbetstid för minderåriga finns i 5 kap. 5 §.

5 kap. 5 §

Minderårig får icke anlitas till arbete mer än nio timmar av dygnet eller fyrtiofem timmar i veckan. Minderårig arbetstagare skall för nattvila beredas oavbruten ledighet från arbetet under minst elva timmar varje dygn. I ledigheten skall ingå tiden mellan klockan 22 och klockan 5.

Tillsynsmyndighet får medge undantag från första och andra stycket, om särskilda skäl föreligger.

Regeringen eller, efter regeringens bestämmande, arbetsarkyddsstyrelsen meddelar föreskrifter om arbetstidens längd och förläggning för minderåriga som anlitas till arbete.

8 kap. 2 §

Den som uppsåtligen eller av oaktsamhet bryter mot föreskrift eller villkor som har meddelats med stöd av 3 kap. 12 eller 14 § dömes till böter eller fängelse högst ett år.

Till böter dömes den som uppsåtligen eller av oaktsamhet

Den som uppsåtligen eller av oaktsamhet bryter mot föreskrifter eller villkor som har meddelats med stöd av 3 kap. 12 eller 14 § döms till böter eller fängelse i högst ett år.

Till böter döms den som uppsåtligen eller av oaktsamhet

1. bryter mot 5 kap. 2 § första stycket.

2. bryter mot föreskrift som har meddelats med stöd av 3 kap. 13 eller 15-17 § eller 5 kap. 2 § andra stycket, 3 § andra stycket eller 4 §.

3. vid fullgörandet av skyldighet enligt 7 kap. 3 eller 4 § lämnar uppgift rörande förhållande av betydelse.

4. utan giltigt skäl borttager skyddsanordning eller sätter sådan ur bruk.

2. bryter mot föreskrifter som meddelats med stöd av 3 kap. 13 eller 15-17 § eller 5 kap. 2 § andra stycket, 3 § andra stycket, 4 eller 5 §.

3. lämnar oriktiga uppgifter om förhållanden av vikt, när en tillsynsmyndighet har begärt upplysningar, handlingar eller prov eller begärt undersökningar enligt 7 kap. 3 eller 4 §.

4. utan giltigt skäl tar bort en skyddsanordning eller sätter den ur bruk.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

9 kap. 2 §

Mot arbetarskyddsstyrelsens beslut i ärende som avses i 5 kap. 5 § eller 6 kap. 2 § tredje stycket får *tal*an ej föras. Detsamma gäller styrelsens beslut i ärende som avser tillämpning av föreskrifter meddelade med stöd av 5 kap. 2 § andra stycket eller 3 § andra stycket.

Talan mot annat beslut, som arbetarskyddsstyrelsen i *särskilt* fall har meddelat enligt denna lag eller med stöd av regeringens förordnande enligt lagen, *föres* hos regeringen

Talan får ej föras mot arbetarskyddsstyrelsens beslut om *föreskrift* till allmän efterrättelse.

Arbetarskyddsstyrelsens beslut i ärende som avses i 6 kap. 2 § tredje stycket får *inte överklagas*. Detsamma gäller styrelsens beslut i ärende som avser tillämpning av föreskrifter meddelade med stöd av 5 kap. 2 § andra stycket, 3 § andra stycket eller 5 §.

Andra beslut som arbetarskyddsstyrelsen i *särskilda* fall har meddelat enligt denna lag eller med stöd av regeringens förordnande enligt lagen, *får överklagas* hos regeringen genom besvär.

Arbetarskyddsstyrelsens beslut om *föreskrifter* till allmän efterrättelse *får inte överklagas*.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1983.

Till dess regeringen eller, efter dess bestämmande, arbetarskyddsstyrelsen enligt bemyndigande meddelar bestämmelser som motsvarar 5 kap. 5 § i dess gällande lydelse skall dock den sistnämnda bestämmelsen fortfarande gälla.

3 Förslag till

Lag om ändring i lagen (1970:943) om arbetstid m.m. i husligt arbete

Härigenom föreskrivs att 3 § lagen (1970:943) om arbetstid m.m. i husligt arbete skall ha nedan angivna lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*3 §¹

När särskilda skäl föreligger, får övertid tagas ut med högst 48 timmar under en tid av fyra veckor, dock högst 300 timmar under ett kalenderår.

Vid beräkning av *tillåten* övertid enligt första stycket minskas den *ordinarie* arbetstiden enligt 2 § för varje infallande helgdag, som är arbetsfri och som ej är söndag, med den arbetstid som arbetstagarren skulle ha fullgjort om helgdagen i stället hade varit vardag.

Vid beräkning av övertid *skall kompensationsledighet eller annan ledighet som förläggs till arbetstagarrens ordinarie arbetstid likställas med fullgjord ordinarie arbetstid*.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1983.

¹ Senaste lydelse 1978:340.

4 Förslag till

Lag om ändring i lagen (1978:410) om rätt till ledighet för vård av barn, m.m.

Härigenom föreskrivs att 4 § lagen (1978:410) om rätt till ledighet för vård av barn, m.m. skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

4 §

Utöver vad som följer av 3 § har arbetstagare rätt till hel ledighet under tid då arbetstagaren uppbär hel föräldrapenning enligt 4 kap. lagen (1962:381) om allmän försäkring och till förkortning av arbetstiden till hälften eller till tre fjärdedelar under den tid då arbetstagaren uppbär halv eller fjärdedels föräldrapenning.

Kvinnliga arbetstagare har vidare rätt till hel ledighet i samband med barns födelse under minst sex veckor före den beräknade tidpunkten för nedkomsten och sex veckor efter nedkomsten.

Kvinnliga arbetstagare har vidare rätt till hel ledighet i samband med barns födelse under minst sex veckor före den beräknade tidpunkten för nedkomsten och sex veckor efter nedkomsten. *De har också rätt att vara lediga för att amma barnet. Vid ledighet för amning gäller ej bestämmelserna i 5-9 §§.*

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1983.

Innehållsförteckning	Sid.
Propositionen	1
Motioner	1
Motioner väckta under den allmänna motionstiden 1982	1
Motioner väckta med anledning av propositionen	2
Utskottet	4
Huvudsakligt innehåll i propositionen, m. m.	4
Frågan om avslag på propositionen, m. m.	5
Innehållet i en ny arbetstidslagstiftning, m. m.	6
Sex timmars arbetsdag, m. m.	13
Utskottets hemställan	16
Reservationer	17
1. beträffande avslag på proposition 1981/82: 154 och begäran om förnyad utredning av arbetstids- och arbetsmiljölslagstiftningen (mom. 1 i hemställan) (av m-ledamöterna)	17
2. beträffande kostnadsökningar för kommuner och landsting (mom. 2 i hemställan) (av m-ledamöterna)	18
3. beträffande en utredning för att belysa effekterna av och förutsättningarna för en allmän arbetstidsförkortning (mom. 14 i hemställan) (av s-ledamöterna)	19
Bilaga	
Förslag till arbetstidslag	21
Förslag till lag om ändring i arbetsmiljölagen (1977: 1160)	26
Förslag till lag om ändring i lagen (1970: 943) om arbetstid m. m. i husligt arbete	28
Förslag till lag om ändring i lagen (1978: 410) om rätt till ledighet för vård av barn, m. m.	29